

SOLUȚII ȘI MĂSURI DE OPTIMIZARE A TURISMULUI RELIGIOS ÎN PARTEA NORDICĂ A MUNTENIEI

LIVIU MUSAT¹

Abstract - Solutions and measures to optimize religious tourism in the Northern part of Muntenia. The paper presents a series of solutions and measures to amplify and make more efficient the tourism activities related to the valorization of religious heritage. There are considered measures to develop and improve the religious tourism offer, to protect and preserve the religious buildings, to modernize and diversify the access and accommodation infrastructure, to promote the tourist image of the region.

Key words – turism religios, Muntenia, soluții, proiecte, circuite turistice

Soluțiile și măsurile propuse pentru optimizarea activităților turistice din partea nordică a Munteniei, respectiv din județele Argeș, Dâmbovița și Prahova, se fundamentează atât pe trăsăturile cantitative și calitative ale potențialului atractiv existent, cât și pe disfuncțiile înregistrate în gestiunea acestuia. Aceste propuneri vizează următoarele direcții strategice:

1. Propuneri de optimizare a turismului religios regional

Din analiza a 67 de edificii religioase considerate ca fiind cele mai reprezentative pentru Muntenia de nord, se desprind următoarele constatări:

- patrimoniul imobil al edificiilor inventariate se prezintă astfel: 14 au icoane făcătoare de minuni, 17 posedă moaște, 21 dețin muzee sau colecții, 46 au picturi de rezonanță;
- în ceea ce privește accesibilitatea, un edificiu poate fi accesat numai prin intermediul unui drum comunal iar 10 dintre ele prin drumuri județene. Celelalte relevă un indice de accesibilitate superior dat de căile rutiere naționale și europene;
- referitor la structurile proprii de cazare constatăm că doar 26 de mănăstiri au astfel de dotări, aspect cu totul nesatisfăcător, date fiind opțiunile multor pelerini de-a accesa astfel de unități de cazare aflate

în proximitatea obiectivelor pe care și le-au propus ca țintă a călătoriei în condiții modice în ceea ce privește prețul serviciilor;

- sub aspectul indicelui de punere în valoare: doar 8 sunt prezente în pachete pentru turiști străini, în timp ce alte 48 sunt prezente în pachete pentru turiști români, iar 11 nu figurează în pachete turistice. La 42 obiective au fost semnalati turiști străini, ceea ce se constituie într-o premisă favorabilă a vizitării lor de către aceștia.
- legat de promovarea obiectivelor religioase, 18 dintre ele nu au nici un fel de materiale de promovare, iar 49 dintre ele nu au ghizi. Etc

O serie din deficiențele care grevează potențialul atractiv al acestor obiective se pot rezolva de fiecare în parte, în special cele care țin de patrimoniul imobil. Astfel apare evidentă nevoia de **înființare a unor colecții, muzee, galerii sau expoziții** în incinta edificiilor religioase care să ofere informații atractive și suplimentare potențialilor vizitatori despre însemnătatea edificiului, despre figurile ilustre care i-au marcat existența și despre rolul lui în comunitate, dar și în ansamblul istorico-religios al Țării Românești. Pentru aceasta este necesară o bună inventariere a tuturor exponatelor care pot contribui la realizarea acestui deziderat, asigurarea unei bune stări de funcționalitate și conceperea spațiilor expoziționale cu specialiști, atât de la episcopii, cât și de la muzeele județene. Se va avea în vedere dotarea acestor muzee cu ghiduri audio

¹ Agenția de Dezvoltare Sud-Muntenia

în câteva limbi de circulație internațională, dar și angajarea de ghizi profesioniști.

Starea fizică a edificiilor religioase necesită în multe cazuri **lucrări laborioase de conservare și protejare**. În special zidurile, picturile și obiectele de cult sunt supuse acțiunii distructive a trecerii timpului, iar lucrările de recondiționare nu sunt deloc ieftine. O bună oportunitate pentru refacerea acestora o reprezintă finanțările

europene, în special prin Programul Operațional Regional. Fie că vorbim de perioada 2007-2013, fie de perioada 2014-2020, a existat și există un interes susținut de a promova astfel de proiecte. Pentru cele trei județe analizate sunt finanțate 17 proiecte de reabilitare și consolidare a unor biserici și mănăstiri, după cum urmează (Tabel nr. 1):

Tabel nr. 1 Proiecte de reabilitare și consolidare a unor edificii religioase (2007-2020)

Nr. crt	Program Operațional	Denumire proiect	Beneficiar	Indicatori	Valoare (mil. lei)	Termen realizare
	POR 2007-2013	Consolidarea, Restaurarea și Valorificarea Turistică a Bisericii cu Hramul Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril, Inuri, oraș Topoloveni, județul Argeș	Parteneriatul dintre Orașul Topoloveni și Parohia Inuri	1.Monument istoric de interes național din mediul urban restaurat și valorificat -1. 2.Supraf. restaurată a monumentului istoric - 264m.p. 3.Supraf. pictată murală restaurată -280 m.p. 4.Locuri de muncă nou create: permanente - 4/0. 5.Vizitatori la obiect. restaurate -2000-2500 în primii 5 ani de la finalizare proiect /0.	4,1	Finalizat 06.03.2014
	POR 2007-2013	Consolidarea, Restaurarea și Valorificarea turistică a Bisericii cu Hramul Adormirea Maicii Domnului din Goleștii Badii, oraș Topoloveni, județul Argeș	Parteneriatul dintre Orașul Topoloveni și Parohia Goleștii Badii	1.Monument istoric de interes național din mediul urban restaurat și valorificat -1. 2.Supraf. restaurată a monumentului istoric - 284m.p. 3.Supraf. pictată murală restaurată - 284 m.p. 4.Locuri de muncă nou create: permanente - 4/0. 5.Vizitatori la obiect. restaurate - 2000-2500 în primii 5 ani de la finalizare proiect /0.	7,2	Finalizat 31.12.2015
	POR 2007-2013	Consolidare, restaurare și reabilitare ansamblul Bisericii Sf. Vineri -municipiul Pitești, jud. Argeș	Parohia Sfânta Vineri	1.Obiective de patrimoniu restaurate / amenajate și modernizarea infrastructurii conexe-patrimoniu local în mediul urban de la 0 la 1. 2.Biserica restaurată-suprafața construită (m.p) 454.00 m.p. 3.Vizitatori la obiective turistice - patrimoniu cultural local în mediul urban (nr.) de la 500/an la 525/ an(5 %).	8,1	Finalizat 11.07.2015
	POR 2007-2013	Restaurarea, realizarea picturilor interioare, a frescelor și anexelor bisericii Sf. Dumitru din comuna Potlogi, județul Dâmbovița	Parohia Potlogi I	1.Proiecte de restaurare a infrastructurii de patrimoniu, cu potențial turistic 1.	2,6	Finalizat 02.08.2014

POR 2007-2013	Reabilitarea, restaurarea și valorificarea turistică a bisericii din lemn „Duminica Tuturor Sfinților”, „Sf Ioan”, modernizarea și crearea infrastructurii și utilităților conexe, com.Voinești, jud. Dâmbovița	Comuna Voinești	1.Consolidare și restaurare structură și componente artistice la biserica din lemn 2.Creșterea nr. de turiști anual, de la 37 la 150 în primul an de implementare. 3.Crearea locurilor de muncă – 7.	4,1	Finalizat 10.01.2015
POR 2007-2013	Restaurare și punere în val. a ansamblului monahal al Mănăstirii Turnu (chilii, casa egumenească, ziduri de incintă, ruinele bisericii albe, ruinele bisericii lui Mihnea Turcitu, ruinele Termelor Romane, alei pietonale, accese carosabile, amenajări exterioare, plantații) - PH	Mănăstirea Turnu	1.Suprafața restaurată a obiectivului de patrimoniu la sfârșitul perioadei de implementare - 3340 m.p. 2.Obiective de patrimoniu restaurate/protejate/conservate și modernizarea infrastructurii conexe – 1. 3.Vizitatori la obiectivele de patrimoniu restaurate - de la 15000 la 62108. 4.Locuri de munca nou create – 9.	28,6	Finalizat 31.12.2015
POR 2007-2013	Restaurare și punere în valoare a Ansamblului Medieval al Fostei Mănăstiri Vărbila.	Parohia Vărbila, Com. Iordăcheanu, Sat Vărbila, jud. Prahova	1. Supraf. restaurată a obiectivului de patrimoniu (m.p.) = 422 m.p. 2. Amenajări peisagistice (m.p.) = 2642. 3.Locuri muncă nou create – permanente = 3.	8,4	Finalizat 04.09.2013
POR 2007-2013	Restaurare și punere în valoare a Ansamblului Medieval al Fostei Mănăstiri Apostolache - PH	Parohia Apostolache	1. Supraf. restaurată a obiectivului de patrimoniu - 1960 m.p. 2. Amenajări peisagistice – 3842 m.p. 3. Locuri muncă nou create - permanente=10 4. Vizitatori la obiectivul de patrimoniu = 900.	13	Finalizat 28.12.2015
POR 2014-2020	Eradicare umiditate, amenajare muzeu, restaurare pictură biserică și paraclis, reparații curente, amenajări exterioare - AG	Mănăstirea Aninoasa	1.Număr obiective de patrimoniu cultural restaurate prin proiect: 1. 2.Număr vizitatori: de la 30000/an la 39997/an.	18,1	În implementare 20.07.2020
POR 2014-2020	Consolidare, restaurare și punere în valoare a Mănăstirii Negru Vodă: Biserica Domnească „Adormirea Maicii Domnului” AG-II-m-A-13547.01. Turn Clopotniță AG-II-m-A-13547.05, Casa Egumenească AG-II-m-A-13547.03, Casa Domnească/Arhierească AG-II-m-A-13547.04, Zidul de incintă al bisericii AG-II-m-A-13547.08 - AG	Mănăstirea Negru Vodă	1.Număr obiective de patrimoniu cultural restaurat prin proiect: 1. 2.Număr vizitatori: de la 3000/an la 4040/an.	20	În implementare 28.02.2021

POR 2014-2020	Restaurare, consolidare și punere în valoare a ansamblului palatului episcopal de la Curtea de Argeș, a clădirilor anexă, a bisericii de lemn „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului” a zidului de incintă, a rețelelor exterioare și construire punct de informare	Arhiepiscopia Argeșului și Muscelului	1.Număr obiective de patrimoniu cultural restaurat prin proiect: 1. 2.Număr vizitatori: de la 227250/an la 306006/an.	22,1	În implementare 07.03.2021
POR 2014-2020	Restaurare, consolidare și punere în valoare a Bisericii Sf. Nicolae Popa-Savu, Câmpulung Muscel, județul Argeș	Parohia Sf. Nicolae - Popa Savu		5	În implementare 07.01.2021
POR 2014-2020	Restaurarea și consolidarea Bisericii „Sfântul Gheorghe”- Mănăstirea Viforâta, comuna Aninoasa, județul Dâmbovița, comuna Aninoasa, sat Viforâta, str. Mihai Viteazu, nr.267 - DB	Parteneriat între UAT Comuna Aninoasa și Mănăstirea Viforâta	1.Număr vizitatori: de la 30000/an la 39997/an. 2.Obiective de patrimoniu cultural restaurate: 1.	7,8	În implementare 23.05.2020
POR 2014-2020	Restaurarea, consolidarea și punerea în valoare cultural-turistică a monumentului istoric Biserica Adormirii Maicii Domnului - Strâmbeanu din satul Pitaru, comuna Potlogi, județul Dâmbovița	Parteneriat între UAT Comuna Potlogi și Parohia Pitaru	1.Număr obiective de patrimoniu restaurate/ protejate/conservate: 1. 2.Număr vizitatori înainte, respectiv după intervenția asupra obiectivului de patrimoniu care beneficiază de sprijin: 400/an.	7,7	În implementare 04.09.2021
POR 2014-2020	Consolidare-restaurare cu integrare în circuit turistic Biserica din lemn „Cuvioasa Paraschiva” Vârtop - DB	Parohia Cuvioasa Paraschiva - Cîndești Vale	1.Număr obiective de patrimoniu cultural restaurat prin proiect: 1. 2.Număr vizitatori: de la 1380/an la 1859/an.	10	În implementare 01.02.2022
POR 2014-2020	Restaurare pictură, finisaje interioare și exterioare, instalații, restaurare turn clopotniță, amenajări exterioare Biserica Sf. Vineri	Parohia Sfânta Vineri Ploiești	1.Număr obiective de patrimoniu cultural restaurat prin proiect: 1. 2.Număr vizitatori înainte, respectiv după intervenția asupra obiectivului de patrimoniu care beneficiază de sprijin: de la 1500/an la 2020/an. <u>Indicatori proiect.</u>	7,3	În implementare 27.03.2021
POR 2014-2020	Consolidare, restaurare, conservare și punere în valoare arhitectura și pictura murală a Bisericii Mari a Mănăstirii Zamfira, județul Prahova - executată A FRESCO de Nicolae Grigorescu	Mănăstirea Zamfira	1.Număr obiective de patrimoniu cultural restaurat prin proiect: 1. 2.Număr vizitatori: de la 1900/an la 2533/an.	19,7	În implementare 31.03.2019

(Sursa: ADR Sud-Muntenia)

O altă problemă care trebuie rezolvată stringent, de data aceasta în parteneriat între stat, prin Ministerul Educației, și autoritatea bisericească, este formarea de **specialiști pentru renovare, recondiționare mobilier și refacere pictură bisericească**. Este necesar a fi înființate clase în învățământul liceal și cel profesional și tehnic cu aceste specializări, așa încât să fie acoperită această nevoie, având în vedere că vorbim de una dintre cele mai dense zone din țară în ceea ce privește obiectivele istorico-religioase. De asemenea, universitățile de artă și design pot dezvolta specializarea pictură bisericească, al cărei front de lucru la nivelul regiunii, dar și al întregii țări este deosebit de larg;

Tot printr-un parteneriat între Ministerul Educației, prin facultățile de istorie și geografie, și așezămintele monahale ar trebui rezolvată și problema asigurării acestora cu **ghizi specializați**, cu competențe și cunoștințe extinse, care să satisfacă nevoia de informații a vizitatorilor. Agenția pentru Dezvoltare Regională Sud-Muntenia a primit acordul de principiu din partea decizionalului regiunii de a angaja în perioada vacanțelor de vară, când vadul vizitatorilor este maxim, studenți ai acestor facultăți care să îndeplinească rolul de ghizi în principalele obiective de acest tip din regiune.

De cea mai mare atracție pentru pelerini sunt icoanele făcătoare de minuni și moaștele diferiților sfinți. Din păcate nu toate lăcașurile beneficiază de asemenea valori. De aceea este necesar ca, la diferite sărbători, prin protocoale între arhiepiscopii sau direct între parohii, să fie aduse din alte părți icoane făcătoare de minuni care să atragă un număr crescut de credincioși. De asemenea, în măsura în care este posibil, să se facă demersuri pentru obținerea de părțile din moaște ale unor sfinți (cu precădere din cele ale sfântului sau sfinților care dă/dau și hramul locului). **Intensificarea colaborării între diferitele așezăminte religioase** sub aspectul schimbului (împrumutului) temporar de valori patrimoniale, cu scopul etalării lor eficiente, este de așteptat.

Organizarea de manifestări culturale cu tentă religioasă în cadrul așezămintelor de cult

de genul: expoziții itinerante de artă bisericească, seri de poezie religioasă, evocări ale diferitelor personalități ce au marcat locurile, concerte și chiar festivaluri de muzică bisericească și clasică (exemplul Mănăstirii Peștera Ialomiței și cel al Sinagogii din Târgoviște este relevant). Punerea în valoare mai accentuat a legendelor ce sunt țesute în jurul acestor așezăminte reprezintă un mijloc de sporire a atractivității lor. De exemplu, la Mănăstirea Curtea de Argeș, legenda Meșterului Manole pusă în scenă periodic chiar în curtea mănăstirii ar putea fi un element de atracție suplimentar pentru vizitatori.

Având în vedere că o parte a patrimoniului unora dintre lăcașuri este preluată de către muzeele județene sau chiar Muzeul Național, este necesară **completarea inventarului** cu replici ale acestor obiecte care să întregescă fondul exponatelor.

Reluarea cu mai mult avânt a activității **atelierelor de pictură și sculptură** ce ființează pe lângă lăcașurile de cult, dar și a altor ateliere în care se produc: țesături diverse, articole de lemn pentru uz casnic, articole de olărit, marochinărie, podoabe bisericești, suveniruri, produse alimentare este o soluție optimă pentru diversificarea ofertei turistice proprii. Participarea cu astfel de produse la diferite târguri de turism este o modalitate fertilă de comercializare, dar și un mijloc de promovarea a imaginii turistice a obiectivului în cauză.

Colaborarea mai strânsă a autorităților bisericești cu mediul de afaceri din domeniul turismului (hotelieri, pensiuni și agenții de turism). Realizarea în parteneriat de pachete turistice care să combine turismul religios cu turismul de agrement, cu cel de conferințe și cu cel de afaceri. De asemenea se impune colaborarea între episcopii și arhiepiscopii pentru realizarea în parteneriat de pachete turistice gen circuit pentru pelerini pe teritoriul a două sau mai multe eparhii.

Este de așteptat o **implicare mai activă** responsabililor culturali din consulatetele, ambasadele, misiunilor economice și episcopiiilor de peste hotare ale Bisericii Ortodoxe Române în principal, dar și ai altor culte existente în România, în diseminarea, atât în rândul enoriașilor români de peste hotare, cât și în rândul cetățenilor acelor

țări, a informațiilor despre potențialul turistico-religios al zonei studiate. Realizarea de broșuri, filme și materiale promoționale reprezintă o cerință obligatorie pentru eficientizarea acestei implicări. De asemenea, se impune o cooperare strânsă cu agenții de turism pentru realizarea de pachete turistice specifice turiștilor străini.

Realizarea și promovarea unor **programe în parteneriat cu administrația locală** din cele trei județe, în preajma și cu ocazia marilor sărbători creștine – Paștele (Învierea Domnului) și Crăciunul (Nașterea Domnului).

Crearea și/sau actualizarea paginilor de Internet ale lăcașurilor de cult cu un design modern, ușor accesibil, atractiv și cu informații complete, relevante și la zi despre obiectivele respective, despre programul activităților etc. Folosirea cu mai mult curaj a paginilor de socializare pentru a comunica informații în timp real potențialilor vizitatori.

Promovarea de către administrația locală a unor proiecte complementare care să crească atractivitatea generală a zonei și să contribuie la prelungirea duratei sejurului turiștilor în zona respectivă. Prin această acțiune, obiectivele religioase din zonă devin ținta interesului unui număr în creștere de turiști, dar și a factorilor implicați în protejarea patrimoniului cultural, inclusiv cel de sorginte breligioasă. O bună oportunitate de a finanța astfel de proiecte o reprezintă Programul Operațional Regional, atât pentru perioada 2007-2013, cât și pentru perioada 2014-2020, îndeosebi axa care finanțează obiective de patrimoniu istoric și cultural. Deja în zona studiată există astfel de proiecte, finalizate sau în derulare, iar acestea sunt:

- Bușteni – o stațiune renăscută – *Reabilitarea patrimoniului cultural din stațiunea Bușteni* (2,1 milioane lei, finalizat),
- *Restaurarea și valorificarea durabilă a patrimoniului cultural, crearea și modernizarea infrastructurii conexe din zona Ansamblului Brâncovenesc Potlogi* (40,3 milioane lei, finalizat),
- *Amenajarea Complexului Muzeal Golești – Reabilitarea, conservarea și punerea lui în valoare* (11 milioane lei, finalizat),

- *Restaurarea, reabilitarea, conservarea și amenajarea unui spațiu expozițional în cadrul monumentului Crucea comemorativă a eroilor români din primul război mondial/Crucea de pe Caraiman* (19,2 milioane lei, în derulare),
- *Restaurarea Muzeului Județean Argeș – consolidarea, protejarea și valorificarea patrimoniului cultural* (21,6 milioane lei, în derulare),
- *Restaurarea Galeriilor de Artă Rudolf Schweitzer-Cumpăna (Pitești) – consolidarea, protejarea și valorificarea patrimoniului cultural* (19,7 milioane lei, în derulare).
- *Impulsionarea dezvoltării județului Dâmbovița și păstrarea identității culturale a fostei capitale a Țării Românești prin conservarea, protejarea, dezvoltarea și valorificarea Ansamblului Monumental Curtea Domnească din Târgoviște* (19,8 milioane lei, în derulare),
- *Reabilitarea, conservarea și punerea în valoare a Cetății Poienari – Argeș* (11 milioane lei, în derulare).

Amenajarea unor elemente conexe de infrastructură sunt necesare unei bune activități turistice la lăcașurile de cult: căi de acces și parcări, inclusiv pentru autocare, grupuri sanitare, puncte de informare, chiar mici centre de desfășurare a unor conferințe pe teme istorice, religioase și culturale, spații pentru servit masa etc.

2. Instituirea unor circuite turistice religioase

Instituirea unor trasee (circuite) turistice care să integreze într-un sistem unic de exploatare mai multe obiective poate deveni mult mai profitabilă, reținând turistul (pelerinul) mai multe zile în regiune și determinând astfel un consum turistic mai susținut. Pe baza ofertei atractive religioase ce poate fi etalată și accesată de pelerini, în primul rând, dar și de turiștii obișnuiți, în partea nordică a regiunii de dezvoltare Sud-Muntenia astfel de trasee ar putea fi (Mușat L.G., 2016, 2017):

- Mănăstirea Bascovele (Bascov) – Mănăstirea Vieroși (Colibași) – Mănăstirea Râncăciiov (Călinești) – Mănăstirea Bunea (Vulcana-Băi)
- Mănăstirea Dealu (Târgoviște) – Mănăstirea Cobia (Găești) – Mănăstirea Curtea de Argeș (Curtea de Argeș)
- Mănăstirea Ciocanu (Bughea de Sus) – Mănăstirea Nămăiești (Valea Mare – Pravăț)
- Catedrala Arhiepiscopală Târgoviște – Mănăstirea Negru Vodă (Câmpulug Muscel) – Mănăstirea Cetățuia (Cetățeni) – Mănăstirea Curtea de Argeș
- Mănăstirea Pissiota (Poienarii Burchii) – Mănăstirea Ghighiu (Bărcănești, Prahova) – Biserica Maica Precistă (Ploiești) – Mănăstirea Zamfira (Lipănești) – Mănăstirea Crasna (Izvoarele, Prahova) – Mănăstirea Suzana (Măneciu, Prahova)

3. Modernizarea căilor de acces

Analizând situația căilor de acces către cele mai importante obiective turistico-religioase din zona studiată, se poate trage concluzia că starea acestora este satisfăcătoare, în special pentru cele 56 de lăcașuri la care accesul se face de pe un drum național. Și pentru celelalte 11, la care accesul se face de pe un drum județean sau comunal, starea căilor de acces este aproape satisfăcătoare, excepție făcând Mănăstirea Bunea, unde accesul se poate face numai pietonal și Mănăstirea Cotmeana. Starea drumului DJ 703A ce asigură accesul la această mănăstire este precară, însă proprietarul, Consiliul Județean Argeș, derulează lucrări de reparații care se vor finaliza la sfârșitul anului 2018.

În ceea ce privește perspectivele de modernizare, Master Planul General de Transport al României (ediția 2015) prevede următoarele:

Autostrăzi: Autostrada Transilvania pe tronsoanele: Ploiești-Câmpina-Comarnic (51,3 km, 306,77 mil. euro), și Comarnic-Sinaia-Bușteni-Predeal-Râșnov-Brașov (58 km, 997,75 mil. euro), Autostrada Oltenia Pitești-Slatina-Balș-Craiova (124,3 km, 899,41 mil. euro),

Autostrada Transcarpați Pitești-Sibiu (116,6 km, 1673,57 mil. euro).

Drumuri expres: Muntenia Expres Găești-Târgoviște-Ploiești-Buzău-Brăila (237 km, 994,57 mil. euro), Brașovia Expres Pitești-Mioveni-Câmpulung-Rucăr-Bran-Râșnov-Brașov (124 km, 1224,1 mil. euro).

Drumuri Trans-Regio: TR Chindia A1-Titu-Băldana-Târgoviște (42,3 km, 46,73 mil. euro), TR Cozia Pitești-Rm. Vâlcea-Racoviță (100 km, 61,8 mil. euro), TR Valea Doftanei Câmpina-Săcele (63 km, 41 mil. euro).

La nivelul drumurilor județene principala sursă de finanțare va fi asigurată prin Programul Național de Dezvoltare Locală. Astfel, cele trei județe au selectate pentru finanțare următoarele drumuri:

- Argeș: DJ 703B Șerbănești-Rociu (7,4 km, 14,8 mil. lei), DJ 702A Ciupa-Rătești (2,7 km, 4,5 mil. lei), DJ 703B Costești-Șerbănești (8,5 km, 10,8 mil. lei), DJ 703B Morărești-Uda (2,5 km, 9,8 mil. lei).
- Dâmbovița: DJ 702D Dragomirești-Butoiu de Sus (5,7 km, 10,6 mil. lei), DJ 702 Limită județul Argeș-Cândești-Vale (9,3 km, 13,5 mil. lei), DJ 701 Odobești-Corbii Mari (6 km, 7,2 mil. lei), DJ 702J Morteni-Limită județul Argeș (2 km, 2,4 mil. lei), DJ 601A Limită județul Giurgiu-Răcari (7 km, 9,4 mil. lei).
- Prahova: DJ 206 Talea (1,2 km, 1,7 mil. lei), DJ 231 Gornet-Păcureți (1,5 km, 2,4 mil. lei), DJ 102I Valea Doftanei (2,5 km, 11,3 mil. lei).

Pentru transportul feroviar, în zona studiată, Master Planul prevede doar două tronsoane: București (Chitila)-Pitești (99 km, 249,4 mil. euro) și Pitești-Rm. Vâlcea Nord (60 km, 365,8 mil. euro).

4. Diversificarea și standardizarea bazei de cazare

Asigurarea unei baze de cazare proprii, cu servicii cel puțin minimale, este o măsură care are drept consecință directă creșterea timpului petrecut de vizitatori în lăcașul de cult.

Cu peste 700 de locuri de cazare în 31 de unități, cu o capacitate de cazare variind între 4 și 100 de locuri, lăcașurile de cult din zona studiată au o bună bază de plecare în dezvoltarea viitoare a unei activități solide de cazare pentru pelerini și vizitatori.

De departe, complexul de cazare al Mănăstirii Caraiman este cel mai important dintre toate. Cu 100 de locuri de cazare el este un model pentru toate lăcașurile care doresc să își dezvolte capacități de cazare.

Dar provocarea majoră a lăcașurilor va fi aceea de a-și acredita bazele de cazare pentru ca acestea să intre în circuitul turistic. Este nevoie, pe lângă construirea de spații de cazare, de construcții și dotări pentru unități de preparare și de servire a mesei, de spălătorii, de spații de parcare, de personal care să deservească aceste utilități.

5. Model spațial de amenajare integrată

În zona studiată (județele Argeș, Dâmbovița și Prahova) am identificat un număr de 6 poli de interes turistic major (Fig. 1). Aceștia sunt: cele trei reședințe de județ (Pitești, Târgoviște și Ploiești), municipiile Câmpulung-Muscel și Curtea de Argeș și polul Văii Prahova format din orașele Sinaia, Bușteni și Azuga. De asemenea, am identificat un număr de poli turistici care pot interacționa cu cei șase ai zonei studiate, fiind veritabile bazine turistice. Acestea sunt: București, polul Brașov (municipiul Brașov, zona Bran-Moieciu, Predeal), municipiul Sibiu și Polul Vâlcea (municipiul Râmnicu Vâlcea, Călimănești, Olănești, Băile Govora și Voineasa).

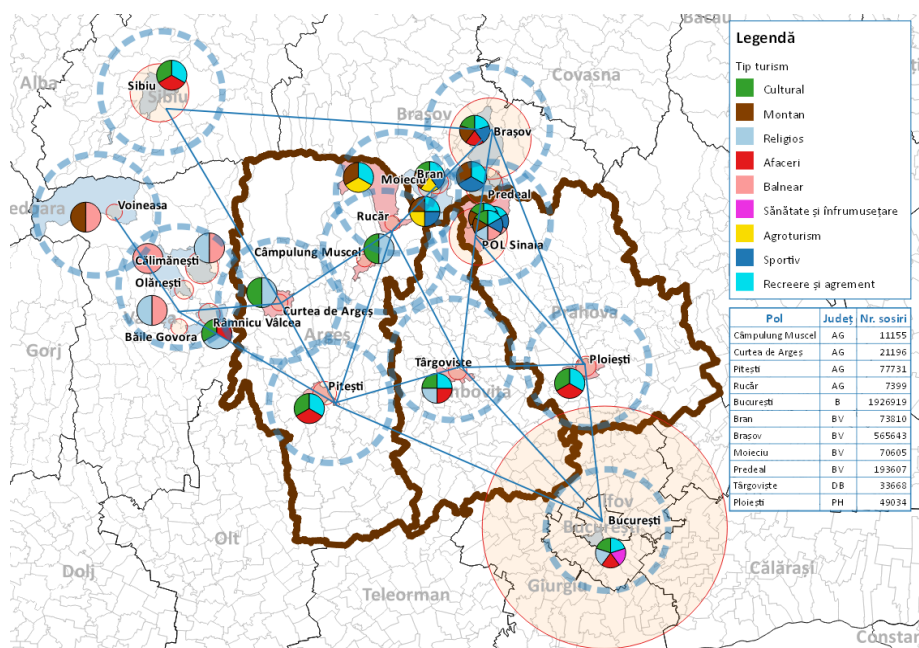

Fig. 1. Poli de dezvoltare a turismului religios Polul Pitești

Cu o populație de 175943 de locuitori la 1 ianuarie 2017 (INSSE) și cu un număr de sosiri turistice de 77731 în anul 2016, municipiul Pitești se constituie în principalul centru socio-economic și cultural al județului Argeș și unul din principalele centre ale regiunii de dezvoltare Sud-Muntenia. Deține un patrimoniu cultural-religios remarcabil, iar principalele forme de turism practicate aici sunt: turismul de afaceri,

turismul cultural, turismul de recreere și agrement. Principalele interacțiuni ale Piteștiului sunt cu:

- Capitala țării-București, se realizează prin intermediul autostrăzii A1, principala axă de gravitație a zonei studiate, dar și a drumului DN7, 118 km. De asemenea există și legătură feroviară asigurată de linia 901 București-Pitești.

- Municipiul Târgoviște, se realizează prin intermediul DN 72 și DN 7, 79 km
- Municipiul Brașov, se realizează prin intermediul DN 73 (E574), 137 km
- Municipiul Râmnicu Vâlcea, se realizează prin intermediul DN 7 (E81), 61 km
- Municipiul Câmpulung-Muscel, se realizează prin intermediul DN 73 (E574), 54 km
- Municipiul Curtea de Argeș, se realizează prin intermediul DN 7C, 34 km

Polul Târgoviște

Are o populație de 93136 de locuitori și a înregistrat în 2016 33668 de sosiri în structurile de cazare omologate. Este principalul pol economico-social și cultural al județului Dâmbovița. Între cele trei reședințe de județ este beneficiara celui mai important patrimoniu istorico-religios, fiind vreme îndelungată capitala Țării Românești. De asemenea este singura reședință de județ în care este localizat sediul arhiepiscopiei din zona respectivă. Ca forme de turism am identificat: turismul de afaceri, turismul cultural, turismul religios și cel de recreere și agrement. Fiind plasată geografic între Ploiești și Pitești este singura reședință de județ care are legături directe cu amândouă celelalte. Ca principali poli cu care interacționează amintim:

- București, prin intermediul DN 7 și DN 71, 78 km
- Ploiești, prin intermediul DN 72, 49 km
- Polul Sinaia, prin intermediul DN 71
- Câmpulung-Muscel, prin intermediul DN 73C
- Pitești (vezi polul Pitești)

Polul Ploiești

Este cel mai mare oraș al județului Prahova, al zonei studiate și al regiunii de dezvoltare Sud-Muntenia având o populație (2016) de 232413 de locuitori. Cu toate acestea după numărul sosirilor în structurile de cazare este depășit de Pitești, înregistrând în 2016 doar 49034 de unități. La fel ca în Pitești am identificat trei principale tipuri de turism practicate: turism de afaceri, turism cultural și turism de recreere și de agrement. Are

avantajul de a fi cel mai apropiat pol de capitala țării și, ca un corolar, ușurința de a disloca din turiștii sosiți în București. Principali poli cu care interacționează:

- București, prin intermediul autostrăzii A3 dar și a DN 1, 60 km, dar și prin intermediul magistrelor feroviare 300 și 500
- Polul Sinaia, prin intermediul DN 1 (E60), 77 km până în cel mai îndepărtat oraș al polului, Azuga, dar și prin intermediul magistralei feroviare 300
- Brașov, prin intermediul DN 1 și DN 1A, 109 km, dar și prin intermediul magistralei feroviare 300.

Polul Curtea de Argeș

Fostă capitală a Țării Românești, actual sediu al Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, municipiul Curtea de Argeș se constituie într-unul din polii de atracție turistico-religioși din zona studiată. Populația la 1 ianuarie 2017 era, conform INSSE, de 33209 locuitori, în timp ce numărul de sosiri turistice s-a ridicat în 2016 la 21196 de unități. Ca principale forme de turism practicate am identificat turismul cultural și turismul religios. Este amplasat la intrarea unuia dintre cele mai frumoase trasee turistice din România – Transfăgărășanul – care face legătura între Muntenia și Transilvania. Din păcate, date fiind fenomenele meteorologice, este deschis doar câteva luni pe an, în perioada vacanței de vară. Principalii poli cu care interacționează:

- Pitești (vezi polul Pitești)
- Sibiu, prin intermediul DN 7C și E68, 118 km
- Câmpulung-Muscel, prin intermediul DN 73C, 49 km
- Râmnicu Vâlcea, prin intermediul DN 73C, 36 km.

Polul Câmpulung-Muscel

Este prima capitală atestată a Țării Românești. Are 36715 locuitori (INSSE, 2016) și au fost înregistrați 11155 de vizitatori în structurile de cazare câmpulungene în 2016. Deține un patrimoniu istorico-religios remarcabil, inclusiv obiective aparținând credinței romano-catolice.

Turismul cultural și cel religios sunt formele de turism preponderente identificate în acest pol. Principalii poli cu care interacționează sunt:

- Rucăr, Bran-Moieciu, prin intermediul DN 73 (E574), 55 km
- Predeal, prin intermediul DN 73 și DN , 89 km
- Brașov, prin intermediul DN 73, 84 km
- Târgoviște (vezi polul Târgoviște)
- Pitești (vezi polul Pitești)
- Curtea de Argeș (vezi polul Curtea de Argeș).

Polul Văii Prahova

Cu aproape 365 000 de sosiri turistice în 2016, polul desfășurat în bazinul superior al Văii Prahova, format din orașele Sinaia, Bușteni și Azuga, este cel mai important areal atractor pentru turiști din toată zona studiată. Cele trei orașe au o populație cumulată de 26 094 locuitori (INSSE, 2016). Forme de turism practicate aici: turismul balnear, turismul sportiv, turismul de recreere și de agrement, turismul montan și cel religios (Bușteni). Ca principale interacțiuni sunt următoarele:

- Predeal și Brașov, prin intermediul DN 1 (E60), 20, respectiv 45 km, dar și prin intermediul magistralei feroviare 300
- Ploiești (vezi polul Ploiești)
- București, prin intermediul DN 1 și A3, 140 km, dar și prin intermediul magistralei feroviare 300
- Târgoviște (vezi polul Târgoviște).

În ceea ce privește *axele* definitorii pentru modelul spațial propus, am identificat mai multe tipuri și anume:

1. Axe majore

Acestea sunt chiar drumurile care fac legătura zonei studiate cu capitala țării, respectiv București-Pitești-Rm. Vâlcea-Sibiu (A1, E81) și București-Ploiești-Sinaia-Brașov (A3, DN1/E60). Cele două rute fac de altfel parte din rețeaua europeană de bază (TEN-T core). Perspectivele acestor drumuri sunt de a fi transformate în autostrăzi, A1 fiind continuată de la Pitești cu porțiunea Pitești-Sibiu (autostrada Transcarpați), iar autostrada A3 să fie continuată cu porțiunea Ploiești-Comarnic-

Brașov (autostrada Transilvania). Un drum de o mare importanță va fi Muntenia Expres, cel care va lega cele două mari rute de transport pe următorul traseu: A1-Găești-Târgoviște-Ploiești, actualmente această legătură fiind asigurată de DN 72 Ploiești-Găești. De o importanță mai mică va fi drumul trans-regio TR Chindia pe traseul A1-Titu-Bâldana-Târgoviște care va prelua o parte din traficul de pe A1 către polul Sinaia și de aici spre Brașov.

Principala axă care traversează zona studiată de la sud la nord și face legătura între Muntenia și Transilvania este DN 73 (E574) Pitești-Câmpulung-Muscel-Bran-Brașov și ale cărei perspective sunt să se transforme, datorită traficului foarte intens, în drum expres (Brașovia Expres).

2. Axe secundare

După cum se poate constata există o bună legătură între polii zonei studiate și între polii zonei studiate și principalii poli economici și turistici învecinați (București, Brașov, Sibiu și Rm. Vâlcea). Această conectivitate interioară se realizează prin intermediul unor *axe secundare* care au în general o bună condiție. Excepție face DN 73C care leagă Târgoviște de Curtea de Argeș prin Câmpulung-Muscel (se suprapune cu *traseul capitalelor Țării Românești*) care necesită lucrări urgente de modernizare, în special pe tronsonul Câmpulung-Muscel-Curtea de Argeș. Și tronsonul Curtea de Argeș-Rm. Vâlcea este important, el putând asigura accesul către Curtea de Argeș al numeroșilor turiști din stațiunile vâlcene. De asemenea și acest tronson necesită lucrări de reparații și modernizare urgente.

Așadar modelul de dezvoltare al zonei studiate este un *model multipolar*. Deși există o bună rețea de comunicare între poli, dezvoltarea din punct de vedere al turismului religios a fiecăruia dintre cei șase poli se realizează independent. Există bazine turistice deosebit de importante la limita zonei studiate (București, Brașov, Sibiu, Vâlcea) care nu sunt aproape deloc valorificate într-un mod organizat din acest punct de vedere. Măsurile propuse anterior pot duce la o dezvoltare sinergică și complementară pentru polii din zona studiată, dar și pentru cei învecinați.

BIBLIOGRAFIE

1. COCEAN P., DAVID NICOLETA (2014), *Peisaje culturale*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca
2. MUȘAT L.G. (2016), *Aspecte privind circulația turistică religioasă. Studiu de caz: Mănăstirea Nucet, județul Dâmbovița*, *Geographia Napocensis*, X, 1, pg. 71-74, Cluj-Napoca.
3. MUȘAT L.G. (2017), *Trasee turistice religioase în partea nordică a Regiunii de Dezvoltare Sud-Muntenia*, *Geographia Napocensis*, XI, 1, pg. 31-34, Cluj-Napoca.